

Foto: Micke Berg, Mira

MILJÖAKTIVISTER UTMANAR: TA KAMP FÖR CENTRUM!

För femton år sen uppstod för första gången i Sverige en folkrörelse om stadsfrågor. 60-talets skövling av våra stadskärnor aktiverade en bred rörelse som kombinerade visionen av staden som en plats att leva i med anti-kommersialism och folkmakt. Höjdpunkten för den rörelsen var Almstriden i Stockholm och Kungstorgsockupationen i Göteborg, kraftfulla aktioner för en folklig, anti-kommersiell kultur i centrum.

Från ungefär 1975 splittrades rörelsen. Den lyckades aldrig förena de många lokala saneringsstriderna i ett sammanhängande politiskt perspektiv. Följden blev nederlag. Övre medelklassen tar nu snabbt över de centrala delarna av våra storstäder, kulturellt och politiskt.

Betyder det så mycket att övre medelklassen tar över dominansen i centrum? Varför är det farligare att den dominerar centrum än att den dominerar Djurholm – för att nu ta exempel från Stockholm (resonemanget gäller alla större städer)?

Och vad är centrum?

I Stockholm är innerstan centrum. Det beror uteslutande på att i innerstan bor 230 000 människor och arbetar 200 000 på 20 kvkm – det är tolv gånger så mycket folk som i det till ytan nästan lika stora Norra Botkyrka som är Stockholms tätaste och största förortsområde.

– **Stockholms och andra storstäders centrala delar töms snabbt på sina underklassinvånare. In i rampluset tågar den övre medelklassen.**

– **I det läget väljer socialdemokratiska stadspolitiker att satsa på en manifestation på temat "småskalighet" och "gemenskap" i periferin – Bo 85.**

Detta är kapitulation, menar tre miljöaktivister i denna artikel.

Centrum är den del av en stad som samlar mest människor på minst plats, för att de bor där, för att de arbetar där, för att de har något annat ärende dit och inte minst alltsammans på en gång. *Centralitet är identisk med täthet, massa och mångfald.*

Ofta är också centrum stadens historiska kärna, och bär därför på en mycket stor del av stadens symboladdning. Men det är inte nödvändigt. Det går utmärkt att bygga nya centrala stadsdelar om man bara gör dem

lika täta, mäktiga och mångskiftande som de gamla. *Tyvärr görs det aldrig.*

Samling av många människor och många verksamheter skapar många orsaker till kommunikation. Samling av många människor med olika ärenden skapar många orsaker till differentierad och föränderlig kommunikation. Centrum är den stadsdel där den *största mellan mänskliga kommunikationen* äger rum.

OFFENTLIGHET

Samling av många, olika sorts människor skapar en *offentlighet*, som i sig själv är en politisk kraft.

Omedvetet känner alla till detta. Det är t ex självklart i centrum man demonstrerar, oavsett om det är först maj eller en halvprivat hungerstrejk. Men inte bara arrangerade demonstrationer äger rum i ett offentligare, mer känsligt klimat i centrum. Alla slags åtbörder får en mer demonstrativ karaktär och därmed större kraft där; punkarna i Gallerian uppmärksammades mer än punkarna i Fruängen, det "vackra folket" uppmärksammas när de träffas på Alexandra men inte när de träffas i en villa i Saltsjöbaden. Och demonstrationer påverkar det politisk-kulturella klimatet inte bara när de organiseras medvetet.

Det offentliga samtalet – i media som

privat – tar mer hänsyn till det politisk-kulturella klimatet i centrum än till klimatet i periferin, just för att det är offentligt. Mekanismen verkar på hundra sätt. Centrum är den självklara clearing-centralen som alla människor använder och relaterar till. Besökare utifrån ser bara centrum och dömer efter hur folk agerar där. Media som söker händelser att skildra vänder sig först till centrum eftersom händelserna är mer koncentrerade där. Och att folk i centrum har lättare att träffa varandra och därför lättare att bygga upp privatpolitiska strukturer gör inte centrumens dominans mindre.

Det är ett förhållande som är plågsamt välbekant för alla landsortsbor. Det är sånt som definieras av centrum – av "Stockholm" – som "gäller" t o m egna erfarenheter får svårt att värja sig gentemot detta. Och hur skulle det kunna vara annorlunda; en minoritet bestämmer när den uppträder som grupp, om majoriteten är en splittrad organiserad massa.

Förhållandet mellan Stockholm och landsorten återskapas på en ny nivå inom varje storstad, inte minst Stocholm självt. För samma förhållande mellan ett dominerande centrum och en splittrad periferi finns där – ja t o m förstärkt. På riksnivån finns i alla fall ett Göteborg eller ett Malmö med viss tyngd. I staden är centrumens dominans absolut och utan konkurrens.

KLASSKARAKTÄR

Och det dominerande centrum håller på att få en omisskännlig övre medelklasskaraktär som den tidigare inte har haft. Det kan avläsas på butiker och matställen, och det kan avläsas i valstatistiken (s+vpk minskar med en procentenhet per år sedan mitten av 60-talet, trots inflödet av stats- och folkrörelsefunktionärer).

Det är bara naturligt att övre medelklassens synpunkter nu också får ett större genomslag i politik och kultur.

Vad gör nu underklassens talesmän i den svenska staten, SAP? Spjärnar de emot den utveckling som driver underklassen ut från centrumets maktställningar, eller driver de på den? Tecknen är motsägelsefulla. Hittills har det saknats en helhetspolitik.

Men i våras arrangerades till all lycka en stor stadspolitisk manifestation, på initiativ av den socialdemokratiska bostadsministern och med kraftig socialdemokratisk medverkan: Bo85. Vad stod då Bo85 för?

Efter alla jämförelser mellan Bo85 och den stadspolitiska manifestationen för 55 år sen – Stockholmsutställningen – kunde man förvänta sig två saker.

Dels ett motsvarande socialt engagemang; att man tog itu med den politiska utmaning som utgörs av att övre medelklassen och den globala kommersialismen tillägnar sig våra stadscentra. Hur ska den stad se ut som underlättar ett meningsfullt liv för underklassens människor – i termer av möjlighet att påverka och sätta sin prägel på den kulturella, politiska, ekonomiska och sociala *helheten*?

Dels en kritisk utvärdering av den elitistiska "sociala ingenjörskonst" funktionarismen etablerade på folkrörelsemobiliseringens bekostnad. Hur ska dess resursförödande sektorisering och nivåisering kunna brytas av folkrörelser i en ny strävan efter samhällshegemoni?

ANKDAMMSPOLITIK

Inget av detta har fångslat den socialdemokratiska stadspolitiken. Det ideologiska innehållet i Bo85, oemotsagt av alla socialdemokratiska bostadspolitiker, är *gemenskap, småskalighet och decentralisering*.

Naturligtvis är det bra med alla gemensamma lokaler som visades på Bo85. Men den ideologiska överbyggnaden – som är kraftig – får snarare tankar till den lilla gruppens gemenskap gentemot samhället

än till underklassens gemenskap för globala mål.

Naturligtvis var det bra med den småskaliga och trevliga arkitekturen på Bo85. Men den ideologiska överbyggnaden handlar mest om flykt från de stora problemen till den småskaliga och gulliga lilla ankdammen.

Naturligtvis är det bra med decentralisering av makt – abstrakt sett. Men decentralisering av underklassen och dess möjliga protesterolser parad med centralisering av övre medelklassen och de statliga och kapitalistiska maktapparaterna – inte leder det till någon decentralisering av makten! Oavsiktligt råkade Bo85s planerare åskådliggöra detta när de förlade mässans *offentliga* plats – Mässcentrum – helt skilt från de bostadsområden besökarna skulle se. Demokratisk diskussion blev omöjlig på Bo85. För i bostadsområdena var det bostadsbolagen som bestämde villkoren och i centrum var de statliga organen ensamma.

Här fortsätter man en tradition – traditionen från trädgårdsstäder och grannskapsenheter, som båda byggde på 1800-talets högborgerliga folkskräck, som båda hade splittringen av den farliga massan som uttalat mål, och som mot massans kontroll av centrum ställde upp trivseln i det lilla som ideal.¹

Vart tog kampen om centrum vägen? Kampen om hegemonin?

Bo85, eller snarare sammanhangen kring Bo85, tvingar oss att ställa frågan:

Har parollen "från intet allt vi vilja bli" blivit omodern? Handlar underklassens kamp inte längre om makten utan om lokal trivsel?

FÖRGYLLA MAKTLÖSHET

Det här är naturligtvis inte en fråga som Bo85 *ensamt* motiverar. Vi motsätter oss naturligtvis inte att livet förbättras i de förorter vi nu en gång har. Men vi ifrågasät-

Foto: Ann-Christine Eek, Mira

ter att stadspolitikens huvudinriktning går ut på att förgylla maktlösheten. Vi ifrågasätter att en av detta års tre viktigaste bostadspolitiska satsningar (enligt bostadsministern) ägnas propaganda för en stadsbyggnadsmodell som har ärvts från 1800-talets borgare.

Vi tror inte att Bo85 är en tillfällighet. I själva verket står det helt i överensstämmelse med det socialdemokratiska framtidsprogrammet – "Framtiden i folkets händer"!

Å ena sidan finns utvecklingen i världen, med sin utstötning och förintelse av de "olönsamma" och med sin hysteriska konsumtions- och självbeundrarkultur bland övre medelklassen.

Å andra sidan finns framtidsprogrammet som helt tycks acceptera att "vi i Sverige" ska anpassa oss till världsutvecklingen genom att bli ännu bättre exploatörer än alla andra – och som kompensation för denna cynism vill ge folkrörelserna en *begränsad* roll på det *lokala* planet.

Bo85 passar in i den bilden.

Dels för att den ansluter så väl till föreställningen om folklig aktivitet som helt hörande till en splittrad, underordnad och undanskymd *lokal* periferi, där underklassen får bo, sysselsatt med sånt som de maktthavande finner oviktigt.

Dels för att den inte på något sätt tar upp kampen mot övre medelklassens och kommersialismens kontroll över centrum och det centrala. (Tvärtom kan man påstå att hela mässan gick i trendighetens och modekommersens tecken; utan tvekel som ett bidrag till exportansträngningarna.)

Dels för att den påpassligt ställde upp med en ideologi om "gemenskap" precis i det ögonblick ingen gemenskap om de överordnade målen finns.

BEDRÅGERI

För att upprätthålla bedrägeriet att gemenskapen uppstår i de små lokala decentraliserade enklaverna är det nödvändigt att söndra och härska i debatten. Det är viktigt att det inte uppstår en diskussion där överideologierna ifrågasätts.

Detta förebyggde man på Bo85 genom att uteslutande föra diskussionen i specialiserade seminarier som bara nomenklaturan hade tillträde till – dvs de som kunde få sin firma eller myndighet att betala inträdesbiljetten på 500 kr.

De enda som under mässan tog sitt folkbildaransvar var Kvinnors Byggforum och Riksutställningar, vars diskussioner var offentliga.

Naturligtvis finns en gräns för den kapi-

tulationens politik som socialdemokratiska stadsbyggnadspolitiker för. Trots allt finns deras bas i folkrörelserna, och folkrörelserna har inte råd att anpassa sig till den utstötningsspolitik som förs i världen i dag.

Därmed har de heller inte råd att låta övre medelklassen – utstötningsspolitikens hejarklack i Sverige – dominera storstädernas centra.

Därför hoppas vi att Bo85 snarare bildar slutet på något gammalt än början på något nytt – slutet på kedjan "funktionalism-miljonprogram-cityplanering-sanering".

Kedjan som markerar *funktionärernas* dominans i stadspolitiken.

Men det kräver förstås att folkrörelserna aktivt förkastar den rådande stadspolitiken. Det kräver folkrörelsens kamp om centrum, i syfte att använda centrum som en resurs i kampen om världen.

**Tord Björk
Kajsa Falkner
Jan Wiklund**

Aktiva i Miljöförbundet och i Folkdebattgruppen.

FOTNOT:

¹ Se t ex Bosse Bergmans doktorsavhandling *Halva Staden* (utgiven av Korpen 1984), eller Mats Franzéns uppsats *Gatans disciplinering i Häften för kritiska studier 5/82*.

TROTS KRIG OCH BOJKOTT:

NICARAGUA HÅLLER STÅND

Den 19e juli i år firade den nicaraguanska revolutionen sin sexårsdag. Ett massmöte i huvudstaden Managua samlade omkring 400 000 personer. Ett bevis så gott som något på det stöd som de styrande sandinisterna åtnjuter.

Ungefär två månader tidigare säger Ronald Reagan i ett tal i Washington att "Vi kan inte acceptera att dessa kommunister når framgång". Vad är det för framgångar Reagan fruktar? Hur är egentligen läget för Nicaragua i dag? I det följande gör jag ett försök till analys av revolutionens dagsläge sex år efter segern.

Det finns två saker som alldeles speciellt styr vardagen för de tre miljoner invånarna i Nicaragua. Dessa är den ekonomiska och den militära situationen. Två områden som givetvis är intimt sammanlänkade. För de som inte bor i direkta stridszoner, har anhöriga som är inkallade eller på annat sätt direkt påverkas av kriget kan det vara svårt att acceptera krigets effekter på vardagstillvaron. Sandinisterna (FSLN) har en viktig pedagogisk uppgift i att förklara först varför det över huvud taget är krig och hur detta påverkar vardagstillvaron.

I år kommer ungefär 40 procent av BNP att gå till försvarsändamål. Enbart den ma-

Den nicaraguanska revolutionen är hårt ansatt av både ekonomisk och militär krigföring, och av USAs stöd till kontrarevolutionärerna. Men trots detta har sandinisterna ett stort stöd bland befolkningen.

Björn Lindh, som arbetat i Nicaragua som volontär för SSUs räkning, men som sedan juni är tillbaka i Sverige, skriver om utvecklingen i Nicaragua.

teriella förstörelse som attackerna från contras för med sig uppgick 1984 till en kostnad som motsvarar ungefär 60 procent av värdet på all export från Nicaragua detta år. Då har man alltså inte räknat indirekta kostnader som produktionsbortfall, kostnader för att hålla folk inkallade, långsiktiga

ga förluster av t ex förlorad utbildning orsakad av en landsbygdslärares död osv.

Den andra viktiga orsaken till problemen i ekonomin är att prisutvecklingen på Nicaraguas viktigaste exportvaror (kaffe, bomull och socker) varit mycket dålig. Om man 1984 exporterade en viss mängd varor så hade denna mängd ett värde som är 36 procent lägre än vad samma mängd haft 1970.

Denna sifferexcursus kring ekonomin kanske kan förefalla som ett kyligt sätt att beskriva människors problem men det är nödvändigt att redovisa fakta för att ingen ska kunna påstå att man håller sig till slagord och undanflykter.

Ekonomiska problem av den här arten i ett redan fattigt land blir naturligtvis mycket kännbara. Det blir svårt att hålla levnadsstandard och produktion uppe. Samhällsmaskineriet råkar i olag. Kanske finns det mat, men till den lastbil som skulle transportera maten finns inga reservdelar, plywoodfabriken måste stängas för att man inte får träåvror då det pågår strider i skogsområdena med följd att det blir tomt i varuhusets hyllor. Exemplet kan mångfaldigas.

Mycket av reformarbetet inom t ex sjuk-